

Vesna Požgaj Hadži

Hrvatski jezik kao strani unutar slavističkoga, evropskog i svjetskog konteksta

Pregledni rad

Review article

UDK 811.163.42'243

Položaj hrvatskoga jezika u svijetu konačno određuje uvjerljiva i valjana kroatistika, kroatistika koja je sama na svjetskoj razini¹.

Radoslav Katičić (1997: 30)

Rad pokušava odgovoriti na pitanje kakvo je stanje jezikoslovne kroatistike i hrvatskoga jezika u svijetu danas, nakon 20-ak godina od samostalnosti Hrvatske. Jezikoslovna kroatistika nije doživjela „zamah i procvat“ koji se očekivao 1990-ih godina; karakterizira je hermetičnost i nekomunikacija s inoslavistikama u Hrvatskoj i u inozemstvu, kao i politizacija nekih jezičnih pitanja. Predstavljaju se lektorati hrvatskoga jezika, književnosti i kulture (HJKK) na inozemnim sveučilištima, posebice njihova reorganizacija 1990-ih. Uzimajući u obzir vlastita iskustva i rezultate ankete s lektorima HJKK, problematizira se neophodnost osnivanja krovne institucije koja bi brinula o hrvatskom kao stranom/drugom jeziku i kojoj bi jedan od prvih zadataka trebao biti profesionalizacija lektorskoga zanimanja. Zaključuje se da dugoročna nacionalna strategija promicanja HJKK na inozemnim sveučilištima ne postoji, kao ni sustavna koncepcija jezične politike hrvatskoga kao prvog/stranog/drugog jezika.

Ključne riječi: hrvatski jezik kao strani, lektorati hrvatskoga jezika, književnosti i kulture, kroatistika, slavistika, jezična politika

¹ Podcrtala ovdje i dalje u tekstu V. P. H.

1. Uvod

Ishodište za ovaj rad, osim krovne teme Međunarodnoga znanstvenog skupa *Kroatistika unutar slavističkoga, evropskog i svjetskog konteksta*, u povodu 20. godišnjice osnutka studija hrvatskoga jezika i književnosti u Puli, bila su dva plenarna predavanja održana na ovome fakultetu u sklopu Prvoga hrvatskog slavističkog kongresa u Puli 19. – 23. rujna 1995. godine. Riječ je o Brozovićevu predavanju *Jezikoslovna kroatistika – (stanje i perspektive)*² (1997.) i Katičićevu predavanju *Hrvatski jezik u svijetu* (1997.). Cilj je rada odgovoriti na pitanje kakvo je stanje jezikoslovne kroatistike i hrvatskoga jezika u svijetu danas, nakon 20 godina, uzimajući u obzir ne samo dostupnu literaturu nego i 30-godišnja lektorska/profesorstva iskustva na slavistici Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani te brojna gostovanja na evropskim, azijskim i američkim sveučilištima. U prvome dijelu ukratko predstavljam jezikoslovnu kroatistiku 1995. i 2015, i to onoliko koliko je to povezano s našom temom. U drugome dijelu, nakon kratke povijesti lektorata hrvatskosrpskoga/hrvatskoga jezika od Drugoga svjetskog rata do danas, donosim rezultate istraživanja vezane uz status i organizaciju lektorata hrvatskoga jezika, književnosti i kulture (dalje u tekstu lektorat HJKK)³, posebnosti pojedinih lektorata te ulogu lektora u promociji hrvatskoga jezika, književnosti i kulture na inozemnim sveučilištima.

2. O jezikoslovnoj kroatistici i hrvatskome jeziku kao stranom 1995. i 2015.

Brozović (1997: 9) na početku plenarnog predavanja Prvoga hrvatskog slavističkog kongresa u Puli 1995. godine postavlja pitanje: „Kakvo je dakle stanje jezikoslovne kroatistike danas, gotovo pet i pol godina od uspostavljanja hrvatske vlasti u Hrvatskoj nakon prvih demokratskih višestranačkih izbora u proljeće godine 1990?“ i nastavlja: „Iskreno želim što nas odgovor na to pitanje ne može zadovoljiti, a kamoli obradovati.“ On konstatira da je hrvatska jezikoslovna kroatistika, kao i hrvatska lingvistika općenito, posljednjih desetljeća „bolje

² Predavanje je u Zborniku radova Prvoga hrvatskog slavističkog kongresa objavljeno pod naslovom *Stanje i zadatci jezikoslovne kroatistike* (v. Brozović 1997).

³ Upozoravamo da je u međuvremenu na stranici Ministarstva znanosti i obrazovanja promijenjen naziv lektorata; umjesto prijašnjega *lektorat hrvatskoga jezika, književnosti i kulture* u *lektorat hrvatskoga jezika i književnosti*, v. <https://mzo.hr/hr/rubrike/lektorati> (pristupljeno 14. 7. 2017.).

stajala nego danas i bolje zadovoljavala u ondašnjim zadacima nego današnja u sadašnjima. Istina jest da u toj ocjeni leži protuslovlje, na prvi pogled stanovita nelogičnost, jer u prošleme je društvenom i političkom sustavu hrvatsko jezikoslovlje nailazilo na sve moguće poteškoće, neprilike i zapreke, a danas mu, bar u načelu, ništa ne sprječava zamah i procvat. To protuslovlje jest neobično i začudno, no stvari jesu kakve jesu i valjda je nešto u ljudskoj naravi što ga može objasniti" (Ibid.: 9).

Takvo stanje Brozović donekle opravdava odsječenošću od svjetskih zbivanja, nesnalaženjem u mnogim hitnim poslovima koje treba napraviti, kao i nedostatkom znanstvene i stručne literature naglašavajući da bi se hrvatsko jezikoslovlje bezuvjetno moralo „dobro snalaziti i u jezičnoj znanosti europskoga, slavenskog i neslavenskog, svijeta.“ (Ibid.: 10). Za jezikoslovnu kroatistiku objektivna je poteškoća u činjenici da „ovaj čas ima previše zadataka koji bi se svi morali istodobno izvršavati – svi su važni, svi su nezaobilazni, i oni na kojima se u prošlosti uopće nije moglo i(li) nije smjelo raditi, i oni koje struka danas mora drugačije obrađivati, u drugom osvjetljenju, uz podatke do sada zatajivane ili prešućivane“ (Ibid.: 9).

Teži je problem, na koji upozorava Brozović, diletantizam koji škodi hrvatskome jeziku, kao i sklonost politizaciji i mitologizaciji jezičnih pitanja, naročito pravopisnih. Nadalje on smatra da o hrvatskome jeziku ne treba raspravljati u odnosu na srpski (što je bilo uobičajeno za prvu polovicu 1990-ih godina) i zaključuje da „treba raščistiti i srediti stanje u struci i treba razvijati, usavršavati i njegovati hrvatski jezik u skladu s njegovim vlastitim značajkama“ (Ibid.: 13).

Govoreći o hrvatskome jeziku u svijetu, Katičić (2007) veći dio predavanja posvećuje pitanju njegova statusa, dakle imena *hrvatski jezik* i „što stoji na putu da bude prihvaćen kao nezaobilazna danost i da dobije mjesto koje imaju drugi jezici“ (Ibid.: 23). Da bi hrvatski postao priznat i prihvaćen u svijetu, naglašava Katičić, on mora biti opisan valjano i uvjerljivo (gramatike, rječnici, sustavno proučavanje povijesti itd.). Usprkos svim prinosima posljednjih desetljeća, ti su opisi „u nas tek pri prvim zamjedbama i nacrtima. Zapravo je tek dotaknuto. Za položaj hrvatskoga jezika u svijetu najvažnije je stoga da se u Hrvatskoj postavi na noge filologija. Ona mora postati jednako prepoznatljiva i uvjerljiva. A bit će to ako bude davala temeljne i nezaobilazne prinose“ (Ibid.: 29).

Filološki rad u Hrvatskoj, kojemu, uz sklonost politizaciji i mitologizaciji, nedostaje i kritičnosti, mora biti prepoznat u svijetu i „zanimljiv“ stranim slavistima, a da bi to bio, mora biti „na visini spoznajnih dosega“ (Ibid.: 30). Autor

smatra da se najvažnije „zbiva kod nas, u Hrvatskoj, a ne u svijetu. Mi smo pak (...) oko toga očito zbunjeni. Stojimo kao grobom ošinuti. (...) Nemamo usmjerenja, ne razmišljamo o onim temeljnim dugoročnim pothvatima bez kojih nema budućnosti“ (Ibid.: 30). Upravo od „ustrajnog, temeljitog, valjano usmjerenoga i plodnog“ filološkog rada izravno zavisi položaj hrvatskoga jezika u svijetu, zaključuje Katičić (2007: 30).

Parafrazirajući Brozovića (2007), postavljam pitanje kakvo je stanje jezikoslovne kroatistike danas, nakon 20 godina u kojima je ona mogla slobodno „ispunjavati svoju nacionalnu znanstvenu zadaću“ (Ibid.: 9)? Je li ona doživjela očekivani „zamah i procvat“ od kojega, kao što smo malo prije rekli, izravno zavisi i položaj hrvatskoga jezika u svijetu? Kao što pretpostavljate, odgovor je negativan. O toj temi raspravljam samo u zadanu okviru uzimajući u obzir Katičićevu uvodnu rečenicu u ovaj rad koja glasi: „Položaj hrvatskoga jezika u svijetu konačno određuje uvjerljiva i valjana kroatistika, kroatistika koja je sama na svjetskoj razini“ (2007: 30). Smatram da je dvadesetogodišnje razdoblje obilježila radikalizacija hrvatske jezične politike i uopće pristupa standardnojezičnoj problematici, riječima Sveina Mønnneslanda nacionaliziranje hrvatskoga jezika⁴, pogotovo na leksičkoj i pravopisnoj razini (više o tome u: Pranjković 2008, Peti-Stantić i Langston 2013, Badurina 2015. i drugi autori). Djelomično se mogu složiti s Katičićevim mišljenjem da se sredinom 1990-ih, što se filološkog rada tiče, najvažnije zbivalo u Hrvatskoj, a ne u svijetu (danas je upravo obrnuto!). U potpunosti se slažem s Katičićevom tvrdnjom – koja itekako vrijedi i danas – da jezikoslovna kroatistika još uvijek nema usmjerenja o temeljnim dugoročnim pothvatima i da još uvijek ima niz neriješenih problema. Nažalost, nijedna hrvatska vlast, osim pukih deklaracija, nije ponudila sustavnu koncepciju jezične politike ni hrvatskoga kao prvog, ni hrvatskoga kao drugog, ni hrvatskoga kao stranog jezika, što svakako otežava i promociju hrvatskoga jezika, književnosti i kulture na inozemnim sveučilištima (usp. Kovačec 2006: 95). Može nas utješiti činjenica da se današnje nacionalne filologije i slavistike, ne samo u Hrvatskoj već i u svijetu, nalaze u krizi i da se jednostavno „ne snalaze“ u novim društveno-političkim, a naročito ekonomskim okolnostima. Osim toga karakterizira ih hermetičnost i samodostatnost; nekomunikacija s inoslavistikama

⁴ Predavanje s naslovom *Nacionaliziranje jezika* održano na Njegoševim danima 6 u Nikšiću 2015. Zahvaljujem prof. Mønnneslandu na ustupljenim materijalima.

unutar jednoga fakulteta, pa i među fakultetima; a rijetki su oni koji komuniciraju s evropskim slavistikama, da ne govorimo o komunikaciji u svjetskom kontekstu.

Što se hrvatskoga kao stranog/drugog jezika tiče, posljednja dva desetljeća možemo govoriti o brojnim doprinosima, prije svega, zahvaljujući agilnosti pojedinaca (objavljene monografije, udžbenici i priručnici; od 2006. izlazi časopis *Lahor* za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik; pokrenuti su skupovi **Hrvatski kao drugi i strani jezik – HIDIS**; održavaju se stručna savjetovanja za lektore hrvatskoga kao inoga jezika (*SIH*); odobreni projekti; održani okrugli stolovi; uz Croaticum pokrenut je i Centar za hrvatske studije pri Filozofskom fakultetu u Splitu te Riječka kroatistička škola itd.)⁵. Međutim, hrvatski jezik kao strani/drugi još se uvijek proučava parcijalno (a ne cjelovito), i to u sklopu pojedinih grupa istraživača među kojima nema koordinacije. Ukratko, još uvijek ne postoji dugoročna strategija hrvatskog jezika kao stranog/drugog, pa tako ni strategija lektorata i statusa lektora HJKK; to nije tema ni nacionalnih filologija i slavistika, kao ni nadležnih hrvatskih institucija.

3. Lektorati hrvatskoga jezika, književnosti i kulture na inozemnim sveučilištima

Kao što je poznato, lektorat bilo kojeg jezika integralni je dio studija određenog jezika, književnosti i kulture u sklopu slavističkih katedara ili instituta ili fakulteta na inozemnim sveučilištima. Promijenjene društveno-političke okolnosti i globalizacijski procesi, a naročito kriza humanističkih znanosti u novome tisućljeću, utjecala je na njihovu reorganizaciju. Govoreći o lektoratima, pa tako i o lektoratima HJKK-a, moramo uzeti u obzir nekoliko činjenica koje su često u matičnim državama zanemarene i/ili drukčije tumačene. Lektorat HJKK-a uklapa se u sveučilišni sustav pojedine države koja autonomno odlučuje o njemu; nadalje on se mora prilagođavati različitim slavističkim tradicijama te različitim društveno-kulturnim kontekstima. „Prepoznatljivost“ i interes za studij pojedinih jezika, književnosti i kultura, pa i hrvatskoga, ovisi, kao što kaže Josip Silić⁶, u prvome redu o nama. Konkretnije ovisi o jasnoj strategiji jezične politike

⁵ Niz je osoba koje bi se ovdje mogle nabrojiti, no ovom prilikom, iako se u potpunosti ne slažemo u svim pitanjima, izdavam samo Zrinku Jelasku kao inicijatoricu brojnih projekata. Nažalost, moram također konstatirati da se u radovima koji se bave hrvatskim kao stranim jezikom objavljenima u Hrvatskoj često „zaboravljaju“ radovi/istraživanja inozemnih kroatista/slavista, čak i onda kada su objavljeni u Hrvatskoj.

⁶ Intervju s J. Silićem, *Jutarnji list*, 11. veljače 2006., str. 67.

određenog jezika kao stranog/drugog, brizi nadležnih institucija matične države i samim lektorima (više o tome u: Požgaj Hadži i dr. 2007).

Predstavljajući *Poučavanje hrvatskoga na inozemnim sveučilištima i visokim učilištima u prošlosti i danas*, Samardžija (2008) govori o tri slavističke paradigme. Prvu slavističku paradigmu (od kraja 19. st. do kraja Drugog svjetskog rata) uglavnom su zanimale paleoslavističke teme. U drugoj slavističkoj paradigmi (nakon Drugog svjetskog rata do 1991.) paleoslavistiku je „zamijenila rusistika oko koje su 'slagani' ostali slavenski jezici i književnosti“, a o trećoj, još nedefiniranoj slavističkoj paradigmi govori od 1991. do danas (Samardžija 2008: 135). Ovom prilikom osvrćem se ukratko na razdoblje druge i treće slavističke paradigme.

3.1. Od Drugog svjetskog rata do 1990-ih

Zbog izvanjezičnih, prije svega političkih razloga i blokovske podjele svijeta na Istok i Zapad nakon Drugog svjetskog rata rusistika postaje dominantnom studijskom grupom ne samo u slavenskim državama, koje u pravilu imaju veće i razgranatije slavističke institute i samostalne studije pojedinih slavenskih jezika i kultura, već i u neslavenskim državama u kojima u načelu prevladava rusistika, a ostali su slavenski jezici, književnosti i kulture zastupljeni djelomično, nepotpuno ili čak marginalno (Požgaj Hadži i dr. 2007). U to vrijeme zapadnoevropske države i SAD ulažu velika financijska sredstva u razvijanje studija slavenskih jezika, i to ne iz, kako kaže Davor Nikolić (2013: 29), „ljubavi prema slavenskim jezicima“ već iz političkih razloga: „da se i u vrijeme najvećih podjela između Istoka i Zapada pronađe način da Zapad ima dojam da kontrolira Istok.“ Ubrzo nakon Drugog svjetskog rata u tadašnjoj Jugoslaviji počeli su se organizirati seminari za inozemne slaviste (prvi je bio na Bledu 1954) koje je zanimala jugoslavistička (kroatistička, slovenistička, makedonistička i serbistička) problematika. Tako je 1950. utemeljen jugoslavenski *Seminar za strane slaviste*, a kasnije i nacionalni seminari: *Seminar slovenskog jezika, literature i kulture* (1965.) i *Seminar za makedonskiot jazik, literatura i kultura* (1967.), a ubrzo zatim *Međunarodni slavistički centar SR Srbije* (1971.) te *Zagrebačka slavistička škola* (osnovana 1970., a počela radom 1972.) kojoj je u toj „podjeli posla“ pripalo da predstavlja hrvatsku kulturu, prvenstveno hrvatski jezik i književnost.⁷ Upravo spomenuti

⁷ V. S. Damjanović i E. Rudan. Trideset seminara Zagrebačke slavističke škole (1972. – 2001.), <http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1432&naslov=trideset-seminara-zagrebacke-slavisticke-skole-19722001> (pristupljeno 18. 2. 2016).

seminari postali su uobičajen način učenja pojedinih jezika, književnosti i kultura za koje su inozemni slavisti dobivali stipendije. Osim stipendija za spomenute seminare u bilateralnim ugovorima o suradnji u području kulture među pojedinim državama nalazile su se i odredbe o lektoratima i lektorima za hrvatskosrpski, slovenski te makedonski jezik na inozemnim sveučilištima. Dok su lektorati slovenskoga i makedonskog bili organizirani samostalno, lektorati hrvatskosrpskoga funkcionirali su po određenom „ključu”; konkretnije u Hrvatskoj je o njima brinula Komisija za lektorate na Filozofskom fakultetu u Zagrebu koja je svoje prijedloge slala u Saveznu komisiju za kulturne veze s inozemstvom u Beogradu. Budući da sam se 1979. kandidirala za mjesto lektorice hrvatskosrpskog jezika u Peking, iz prve ruke upoznala sam postojeća nenapisana pravila „raspodjele” lektorata; tako je npr. Zagreb slao lektora u tadašnji Lenjingrad, Beograd u Moskvu, Sarajevo u Kijev itd.

Budući da je hrvatskosrpski jezik bio prestižnim u Jugoslaviji i glavno sredstvo komunikacije ne samo u njoj nego i šire, lektorati hrvatskosrpskog jezika bili su najbrojniji. Jezici drugih naroda, slovenski i makedonski, zauzimali su marginalnu ulogu na inozemnim sveučilištima, što će se u potpunosti promijeniti u trećoj slavističkoj paradigmi, bar kada je riječ o lektoratima slovenskog jezika, književnosti i kulture, što ćemo pokazati u sljedećem potpoglavlju.

3.2. Od 1990-ih godina do danas

Društveno-politička previranja 1990-ih godina odrazila su se i na reorganizaciju jugoslavenskih lektorata i afirmaciju nacionalnih lektorata hrvatskoga i srpskoga jezika (uz slovenski i makedonski jezik). Tako je započela „borba” za lekorate i rješavanje problema njihova naziva (više o tome u Katičić 2007, Kovačec 2006 i dr.) i statusa u sklopu studija različitih inozemnih sveučilišta/instituta. Novonastale države počele su uz pomoć određenih nadležnih institucija uređivati status nekadašnjih jugoslavenskih lektorata i slati svoje lektore na inozemna sveučilišta. U Hrvatskoj je tempo slanja lektora ovisio o potpisivanju bilateralnih ugovora o kulturnoj suradnji među državama. Zato je u sklopu tadašnjega hrvatskog Ministarstva prosvjete, kulture i športa (danas Ministarstvo znanosti i obrazovanja, dalje u tekstu Ministarstvo) *ad hoc* osnovan Odbor za lekorate koji je prve lektore uputio na četiri sveučilišta i visoka učilišta u Mađarskoj (više o tome u Samardžija 2008)⁸. Kada je riječ o hrvatskim

⁸ Prema riječima lektorice koja već 25 godina radi na jednom od poljskih sveučilišta, a bila je prije 1990. lektorica srpskohrvatskoga jezika poslana iz Beograda, Hrvatska je vrlo brzo

lektoratima u inozemstvu, pojavilo se niz problema; neki od njih aktualni su i danas nakon više od dva desetljeća, o čemu će biti riječi kasnije. Najosjetljiviji je problem bio, prema riječima Samardžije (2008: 136), kako „Objasniti 'drugoj strani' da lektorice i lektori hrvatskoga ne mogu preuzimati obaveze koje su nekada imali jugoslavenski konvencijski lektori čije su obaveze znatnim dijelom bile dimenzionirane državnim okvirom i 'jugoslavističkim' opsegom studija.“ Kod nekih je sveučilišta to bilo izuzetno lako i hrvatski su lektori prihvaćeni paralelno sa srpskim lektorima (npr. poljska sveučilišta), kod drugih izuzetno teško (npr. francuska, njemačka itd.) i lektorati su ostali u sklopu bosanskoga, hrvatskog i srpskog, kolokvijalno BHS-a (npr. u Austriji), kojemu je kasnije negdje dodan i crnogorski jezik (npr. u Francuskoj: BCHS). Drugi su problemi bili manje osjetljivi i odnosili su se na opskrbu lektorata odgovarajućom literaturom, poticanjem odlaska na „neatraktivne lekorate“ (za koje i danas hrvatski lektori dobivaju devizni mjesečni dodatak, imaju osiguran smještaj i sl.), povećanje broja lektorata, godišnja stručna savjetovanja za lektore hrvatskoga kao inoga jezika (SIH), profesionalizaciju lektorskoga zanimanja, osnivanje centra za hrvatski jezik kao strani/drugi itd. (više o tome u: Požgaj Hadži i dr. 2007, Samardžija 2008, Pasini 2008 i dr.).

Ministarstvo znanosti i obrazovanja trenutno se brine o 30 službenih razmjenskih lektorata i 4 Centra za hrvatske studije u Australiji i Kanadi koje sufinancira. Osim navedenih lektorata i centara koji u 21 državi obuhvaćaju više od 2000 studenata, Ministarstvo u cijelosti ili djelomično podupire još 40-ak samostalnih lektorata koji nisu u njegovoj nadležnosti⁹. S obzirom na broj govornika hrvatskoga jezika ne možemo reći da nema zanimanja za hrvatski jezik na inozemnim sveučilištima. No problem na koji upozorava i Samardžija (2008) jest nejednakomjerna raspoređenost pojedinih lektorata HJKK: izuzetna gustoća npr. u Poljskoj i Francuskoj, a s druge strane velike bjeline, npr. nijedan lektorat u Njemačkoj.¹⁰ S obzirom na promijenjenu situaciju u kojoj se nalaze današnje slavistike u svijetu, lektorati se susreću s nizom problema. Među njima na prvome je mjestu promocija lektorata i redefinirana uloga lektora, konkretnije: a) kako napraviti lektorat „prepoznatljiv“ na određenom sveučilištu i u zemlji, b) kako

krenula u organiziranu promociju svojih lektorata nudeći literaturu za lekorate, studentima stipendije za ljetne škole itd. (intervju, privatni arhiv).

⁹ V. <https://mzo.hr/hr/rubrike/lektorati> (pristupljeno 14. 6. 2017).

¹⁰ V. popis lektorata hrvatskoga jezika i književnosti na stranim sveučilištima za 2016./17. na <https://mzo.hr/hr/rubrike/lektorati> (pristupljeno 14. 7. 2017).

motivirati studente za studij npr. hrvatskoga, a ne nekog drugog južnoslavenskog jezika, c) kako zadržati postojeće lektorate, d) kako osposobiti lektore za njihovu novu, redefiniranu ulogu itd. Kao primjer dobre prakse navedimo kako Slovenija od 2006. godine promovira lektorate i studije slovenskog jezika, književnosti i kulture u svijetu. Riječ je o kulturno-promocijskim projektima pod nazivom *Svjetski dani* u organizaciji Centra za slovenski kao drugi i strani jezik i drugih institucija, uključujući i slovenska veleposlanstva. Cilj je projekta povezivati i promovirati slovenistike i lektorate različitim publikacijama, promocijskim materijalima, filmovima, knjigama i sl. te različitim kulturnim zbivanjima koja se održavaju na svim slovenistikama u svijetu istovremeno (kraj studenog ili početak prosinca svake druge godine). U tom su smislu dosada bili predstavljeni npr. *Svjetski dani slovenske literature na filmu 2008.*, *Svjetski dani suvremene slovenske literature 2010.*, *Svjetski dani slovenskog dokumentarnog filma 2012.*, *Svjetski dani slovenskog jezika 2014.*¹¹

3.3. O različitosti lektorata i ulozi lektora – rezultati anketiranja

Lektorati HJKK-a koji postoje na inozemnim sveučilištima mogu se po organizacijskom tipu razvrstati u nekoliko skupina: a) razmjenski lektorati koji proizlaze iz ugovora o kulturnoj suradnji između Republike Hrvatske i drugih zemalja, b) lektorati koji nisu u nadležnosti Ministarstva, ali ih vode hrvatski građani ili ljudi podrijetlom Hrvati, c) lektorati za koje Republika Hrvatska misli da su od strateške važnosti pa ih ona (su)financira i d) cjeloviti studiji hrvatskoga jezika i književnosti (Samardžija 2001: 155–156).¹²

- A) Kao što smo već rekli, treću slavističku paradigmu obilježavaju drugačiji trendovi; s jedne strane pad zanimanja za slavistiku općenito, pa i gašenje pojedinih slavistika (čak i u državama s bogatom slavističkom tradicijom, npr. Njemačka), a s druge strane veća briga za nacionalne filologije na štetu inoslavistika. Nacionalne filologije bave se uglavnom same sobom i svojim problemima, nedostaje im međusobna komunikacija, kao i komunikacija sa slavistikama na matičnim fakultetima, da ne govorimo o komunikaciji s inoslavistikama. U svemu

¹¹ Više o tome <http://centerslo.si/na-tujih-univerzah/kulturni-projekti/> (pristupljeno 18. 2. 2016).

¹² Dinka Pasini (2008: 142) navodi drukčiju podjelu: pod ingerencijom i uz potporu MZOŠ-a jesu: lektorati klasičnoga tipa, katedre s lektoratom, Centar za hrvatske studije, Institut za prevođenje, tečajevi. Jednoj trećini pripadaju lektorati u skrbi MZOŠ-a, a dvije trećine nije pod ingerencijom Ministarstva.

tome hrvatski jezik kao strani/drugi i redefinirana uloga lektorata i lektora HJKK-a zauzima marginalno mjesto. Koliko je nama poznato, od nadležnih institucija o lektoratima HJKK-a od 1994. brine se Ministarstvo, uglavnom administrativno, ali ne i stručnom potporom (osim suorganizacijom stručnih savjetovanja s *Croaticumom*), organiziranim istraživačkim radom na području inokroatistike, kulturno-promocijskim projektima itd. To zapravo i nije uloga Ministarstva, već budućeg centra, odnosno institucije za hrvatski jezik kao strani/drugi¹³ koji bi Ministarstvo trebalo financirati, o čemu govorimo desetljećima (Požgaj Hadži i dr. 2007). Budući da takve institucije nema, lektoratima HJKK-a dosada se nitko nije sustavno bavio. Upravo zato i ne postoji svijest o tome kakve su razlike među pojedinim lektoratima i kakve su zapravo potrebe pojedinih stranih sveučilišta.

3.3.1. Od ljubljanskog lektorata do lektorata HJKK-a u Delhiju

Da bismo potvrdili vlastita iskustva i pokazali raznolikost lektorata na inozemnim sveučilištima o kojoj se ne vodi računa u Hrvatskoj, proveli smo ciljano istraživanje, tj. anketu koja je bila poslana elektroničkom poštom svibnja 2015. lektorima HJKK-a na različita inozemna sveučilišta (ukupno 13 lektorata). Kriterij odabira lektorata bio je: evropske zemlje (slavenske i neslavenske), Azija i Amerika. Pitanja u anketi bila su vezana uz tri sklopa: status i organizaciju lektorata, posebnosti lektorata i o redefinirana uloga lektora (didaktički materijali, seminari, promociji lektorata, pomoć od matičnih institucija itd.).¹⁴ Uzimajući u obzir rezultate ankete, postojeću literaturu, vlastita lektorska iskustva (16 godina) i iskustva na gostujućim predavanjima i dužim boravcima na različitim inozemnim sveučilištima (evropskim, američkim, azijskim), pogledajmo nekoliko primjera:

¹³ Da ne bi bilo zabune, treba istaći da *Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik* (v. http://croaticum.ffzg.unizg.hr/?page_id=849&lang=hr, pristupljeno 20. 2. 2016) nije institucija o kojoj govorim. *Croaticum*, naime, pokriva samo jedan program buduće krovne institucije (tečajevi i škole hrvatskoga jezika za one koji uče hrvatski jezik u Hrvatskoj), a ne pokriva niz drugih programa, kao npr. Zagrebačku slavističku školu, lektorate HJKK-a na inozemnim sveučilištima, promociju hrvatskoga u svijetu itd.

¹⁴ Ovom prilikom najljepše zahvaljujem svim lektoricama i lektorima koji su odgovorili na anketu. Napominjem da neke (doduše rijetke) odgovore na anketu nisam dobila, pa tako nažalost nema opisa lektorata HJKK-a na američkim sveučilištima.

- B) Lektorat hrvatskoga jezika u sklopu studija Južne slavistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani osim učenja jezika nudi i kolegij hrvatske kulture; osim toga hrvatski je i izborni predmet koji biraju studenti različitih studijskih grupa. Motivacija za studij jest „porijeklo, srodstvo s govornicima tog jezika, srodnost jezika, tek rijetko poseban interes“.¹⁵ Kako je riječ o heterogenim skupinama studenata s višom komunikacijskom kompetencijom koji mogu imati različite prve jezike (npr. makedonski, bosanski, hrvatski, srpski...), drugi jezični kolegiji nude informacije i o drugim standardnim jezicima nastalima na novoštokavskoj osnovici. U usporedbi s drugim lektoratima HJKK-a u inozemstvu, studenti više poznaju geopolitički i kulturni kontekst regije (supkultura toga prostora izuzetno je popularna u Sloveniji zadnjeg desetljeća). Zbog sve teže mogućnosti zapošljavanja posljednjih godina postoji tendencija smanjivanja interesa za studij južnoslavenskih jezika.
- C) Na Filološkom fakultetu u Skoplju lektorat hrvatskoga jezika ima cilj „promicanje hrvatskoga jezika i kulture“. U sklopu lektorata nude se povremeno informacije o srpskom jeziku, „i to samo kontrastivno, što je potrebno s obzirom na to da je studentima (u geografskom te u lingvističkom i sociolingvističkom smislu) bliži srpski jezik nego hrvatski.“ Motivacija studenata različita je: neki upisuju zbog srodnosti hrvatskoga i makedonskoga jezika, nekima je materinski jedan od štokavskih idioma, neki su motivirani hrvatskom kulturom, jedna je studentica „hrvatski upisala jer joj je milozvučniji i melodiozniji od srpskoga.“ Broj studenata „oscilira, no ove godine više je upisano nego prošle, možda i dijelom iz razloga što u ponudi nije bilo predmeta Srpski jezik.“
- D) Na Institutu za slavistiku Sveučilišta u Grazu lektorat hrvatskoga jezika postoji u sklopu preddiplomskog i diplomskog studija (BA i MA); uz hrvatskoga i srpskoga lektora postoje još dva domaća lektora te profesor jezika i profesor književnosti. S obzirom na naziv studijske grupe (BHS) „svi ispiti moraju reflektirati sva tri standarda, a na Institutu za translatologiju svi se polaznici moraju odlučiti za jednu varijantu, prema kojoj lektor korigira sve njihove radove, usmene, a posebice pismene.“ Što se tiče motivacije za studij, ona je jasna za studente translatologije i profesorski smjer (raditi u austrijskim obrazovnim ustanovama), a

¹⁵ Ovdje i dalje u tekstu u opisima lektorata u navodnicima navodim citate iz anketa lektorica/lektora HJKK-a.

problem zapošljavanja ima znanstveni smjer slavistike. Kao i na slavistikama u Njemačkoj, i u Grazu broj se studenata smanjuje.

- E) Hrvatski jezik kao glavni ili sporedni predmet postoji u sklopu Katedre za hrvatski jezik Sveučilišta Eötvös Loránd u Budimpešti. Glavni je cilj lektorata „osposobiti studente da ovladaju hrvatskim jezikom“; a kao motivaciju za studij studenti navode mogućnost zaposlenja i pripadnost hrvatskoj nacionalnoj manjini. Studenti nakon BA žele nastaviti studij na MA i „raditi u nekoj od obrazovnih i kulturnih institucija vezanih uz hrvatsku manjinu u Mađarskoj. Inače, perspektive s BA slične su u Indiji i Mađarskoj – steći sveučilišno obrazovanje kao uvjet za dobivanje pripravničkog posla u nekoj kompaniji.“
- F) Na Institutu zapadne i južne slavistike Sveučilišta u Varšavi lektorat HJKK-a postoji u sklopu studija kroatistike koji se upisuje svake treće godine. On je usredotočen na učenje jezika (lektorica ima 18 sati tjedno), ali didaktički materijali povezani su s kulturom i/ili književnošću, uz kulturološke predmete koji se nude u sklopu studija. Studenti žele naučiti hrvatski iz različitih razloga: neki „vole Hrvatsku, misle da je to lijepa zemlja, neki žele raditi u turizmu, neki se žele preseliti u Hrvatsku, neki nisu uspjeli upisati drugi studij (...)“, neke zanima posao u institucijama EU-a. Uprkos činjenici da se broj studenata na slavistici posljednjih godina smanjuje, za hrvatski i dalje postoji interes i on u Poljskoj ima dobru perspektivu zbog različitih kontakata s Hrvatskom, pogotovo u gospodarstvu i turizmu.
- G) Na Sveučilišnom koledžu u Londonu, Školi za slavenske i istočnoevropske studije predmet se zove Srpski/Hrvatski jezik i predaje se na dodiplomskom i poslijediplomskom zajedno sa srpskim, i to tako da se sati dijele (hrvatskoga lektora šalje Ministarstvo, a srpski predaje osoba zaposlena na Koledžu). Time se, s jedne strane, želi „privući što više studenata“ (broj je u opadanju pogotovo otkada je povišena školarina), a s druge strane „naziv predmeta može sugerirati (...) i stav fakulteta da je riječ o jednom jeziku s dvije varijante (tzv. policentrični jezik)“. U nastavi se obrađuju i glavne osobine bosanskoga jezika (komparativno s hrvatskim i srpskim) te znatno manje crnogorskoga. Određen broj studenata studira hrvatski zajedno sa srpskim jer žele raditi „primjerice u diplomaciji, u kulturi ili u medijima ili pak žele otvoriti vlastite tvrtke na području jugoistočne Europe“, drugi su nasljedni

govornici, trećima je motivacija raznolika (želja naučiti nešto novo, zanimanje za Hrvatsku, obiteljski razlozi itd.). Predaje se prije svega hrvatski jezik i izabrane teme iz kulture, a teme iz književnosti vodi drugi profesor. Posebno se naglašava da ono što studenti najviše cijene "jest to da su oni u centru obrazovanja, a ne program koji treba ispuniti".

- H) Lektorat hrvatskoga jezika na Sveučilištu u Buenos Airesu zapravo je tečaj hrvatskog jezika namijenjen Hrvatima u dijaspori, zainteresiranim studentima i javnosti koji postoji od 2006. godine. Sudionici su tečaja „različitih interkulturalnih sposobnosti, različitih godina (18 – 80) i različitih profesija“... „koji ne znaju što je padež ili što je nastavak“ i većina ljudi (uglavnom starijih) dolaze da bi se družili i održavali veze s jezikom svojih roditelja ili predaka, „malobrojni su oni koji zaista žele naučiti nešto (naravno, svi oni kažu da žele naučiti, ali stalno govore na španjolskome)“.
- I) Lektorat hrvatskog jezika na Pekinškom sveučilištu za strane studije, Odsjeku za hrvatski jezik, ima cilj „obrazovati stručnjake za hrvatski jezik koje zemlja domaćin treba na određenim radnim mjestima“. Za nas je neobičan podatak da studenti „obično ne biraju sami određeni jezik nego bivaju raspoređeni. Samo mali broj studenata dolazi s idejom određenoga jezika“. Kako je to sveučilište poznato u Kini, njegova diploma jamči posao bez obzira na smjer studija. Dakle, motivacija za studij hrvatskoga „siguran je posao nakon diplome“, što većina studenata na drugim inozemnim sveučilištima, pogotovo evropskim, može samo sanjati! Uobičajeno je na tom sveučilištu da već na 2. ili 3. godini dolaze pojedinci iz raznih ministarstava, Kineskog radija internacional i sl. birati mlade kadrove; a dio studenata nastavlja obrazovanje, uglavnom na engleskom govornom području. Broj se studenata smanjuje „zbog razdvajanja jedinstvenog Odsjeka za hrvatski i srpski jezik na dva odvojena lektorata“; nova generacija studenata upisuje se svake 4 godine. Zanimljivo je također da je studij koncipiran interdisciplinarno, tako npr. studenti na 3. i 4. godini slušaju kolegije iz ekonomije, povijesti, politike itd., a neke kolegije, ovisno o interesu, mogu slušati na kineskom jeziku (npr. poduzetništvo, engleski itd.).
- J) Na japanskim sveučilištima i/ili institutima predmet zanimanja jesu različite slavističke teme koje se proučavaju interdisciplinarno. Od južnoslavenskih jezika (izuzevši bugarski) postoji samo lektorat slovenskog jezika na Tokijskom sveučilištu za strane jezike, a za druge

jezike pojedinačni tečajevi. Tako je npr. na Sveučilištu u Hokkaidu, Institutu za slavistiku glavni jezik ruski, ali imaju profesora koji ponekad predaje ili ima tečajeve ili hrvatskog ili srpskog jezika koji su studentima „potrebni“ da bi se mogli baviti slavistikom u širem kontekstu (u njegovih 7 godina bilo je dosada troje studenata za srpski jezik). Pod slavistikom se „podrazumijeva interdisciplinarnost (...). To je iznimka u Japanu, dakle ovakva slavistika jeste samo kod nas.“ Težište je na učenju jezika; nude se informacije i o drugim standardima kao i „o povijesti i kontekstu pojavljivanja tih jezika“. Naglašava se i interdisciplinarnost u učenju jezika, književnosti i kultura drugih južnoslavenskih naroda. Što se tiče znanja lektora, oni bi morali imati „solidno znanje o jezikoslovlju. Ponekad se pojavi lektor koji obavlja posao samo zbog toga što je izvorni govornik toga jezika, ali bez znanja samog jezika.“

- K) Na Odsjeku za slavenske i ugro-finske jezike Sveučilišta u Delhiju hrvatski se podučava u sklopu trogodišnjeg tečaja i kao lektorat (4 semestra) u sklopu magistarskog studija ruskog jezika i književnosti, a cilj je predmeta osim učenja jezika „širiti spoznaje o Hrvatskoj i njezinoj kulturi“. Studenti uglavnom „nemaju nikakvo predznanje o Hrvatskoj, ne znaju ni gdje je, ni koji je glavni grad.“ Biraju ga „usput, u potrazi za svojim mjestom pod suncem u ovoj mnogoljudnoj zemlji kako bi osigurali/produžili studentska prava s misli o biznisu u turizmu, želja da otputuju u Evropu, čuli su da je lakši od poljskog, češkog ili bugarskog i sl.“¹⁶ Za razliku od drugih lektorata HJKK-a ovdje se broj studenata povećava (krajem 2013. bila su 3 studenta, početkom 2014./15. čak 21 student). Kao što smo rekli, nastava je u sklopu tečaja uglavnom posvećena učenju jezika i malo prevođenju te spoznajama o kulturi, a u sklopu magistarskog studija i temama iz povijesti, povijesti jezika, prevođenju i sl.

¹⁶ Bivša lektorica HJKK-a na istome lektoratu, a koja je prije toga bila lektorica u Kijevu i Pekingu, prije desetak godina zapisala je „indijski su studenti bili najzainteresiranija skupina mladih ljudi kojima sam dosada predavala. Razlog tomu nije samo činjenica da im je studij stranog jezika trebao omogućiti ulaznicu u Europu (ili što je važnije – izlaz iz Indije), nego upravo razlika između kultura koja im je bila najveća motivacija za studij.“ (Švačko 2005: 493)

Kao što vidimo, već opisi tih desetak lektorata govore o njihovim specifičnostima i velikim razlikama među njima te o različitim „potrebama“ pojedinih sveučilišta s kojima bi u najmanju ruku lektori HJKK-a morali biti upoznati prije odlaska na lektorat, kao i oni koji se bave lektoratima i/ili kreiraju jezičnu politiku hrvatskoga kao stranog/drugog jezika.

3.3.2. Kakav lektor – takav lektorat!

Dosadašnji rezultati istraživanja obrazovnog i stručnog profila lektora (v. npr. Požgaj Hadži i dr. 2007, Pasini 2008) vežu se uz stručna i prije svega kulturološka znanja, didaktičko/metodička znanja te uz raznovrsne vrline i vještine lektora te se izvrsno nadopunjavaju s rezultatima ankete provedene za potrebe ovoga rada. Napominjemo da bi ta tema zahtijevala poseban rad. Uzimajući u obzir različitost položaja i statusa lektorata HJKK-a, od niza odgovora na pitanje kakav lektor „treba“ određenom sveučilištu i koje su njegove najvažnije vještine izdvajamo neke od njih.

- „Svaki lektor (...) mora biti fleksibilna i samostalna osoba široke kulture (...) mora imati neposrednost u komunikaciji, otvorenost i 'osjećaj' za ljude (prije svega studente). (...) ne smije biti konflikatan i netolerantan. Sva ostala znanja i vještine su dobrodošle: umjetnički talent bilo koje vrste, sportski duh, organizacijske sposobnosti...“ (lektorat u Ljubljani).
- „Ovdje je važno da lektor, s obzirom na mentalitet zemlje u kojoj radi, ima nešto 'ležerniji' pristup (npr. točnost nije osobito na cijeni, pa ljutnja na studente što na nastavu obično kasne ne dolazi u obzir), ali i da bude prilagodljiv odnosno strpljiv s obzirom na skromnije uvjete rada. Pored ostalih osobina važna je i tolerantnost, komunikativnost i umijeće animiranja, a posebice susretljivost.“ (lektorat u Skoplju)
- “Lektor koji zna što je lektorat, što je poučavanje inim jezicima prije svega! Potom bi trebao biti otvoren u svakom pogledu (kako vezano za jezične varijante bivšega srpskohrvatskoga, tako i na nove radne metode, kulturološke razlike...) kreativan (...), profesionalan (...), neumoran (...), fleksibilan (...), skroman (...), uporan (...).” (lektorat u Grazu)
- Budući da se studenti već na 2. godini uključuju u tržište rada, „lektor se treba prilagođavati promjenama u motivaciji i radnim navikama studenata.“ (lektorat u Budimpešti)

- “Treba dobro poznavati principe poučavanja hrvatskog kao stranog jezika te europski jezični okvir (ZEROJ) i što se podučava na kojem stupnju. Treba znati izraditi materijale povezane s točno određenom razinom znanja od A1 do C2, testove itd. Trebao bi biti dobar metodičar i znati kako organizirati nastavu.” (lektorat u Varšavi)
- „Izvrsnost u poučavanju (odnosno zadovoljni studenti), a ta izvrsnost uključuje ne samo znanje jezika i o jeziku nego i strast u podučavanju, jedan je od najvažnijih načina promoviranja lektorata.“ (lektorat u Londonu)
- Lektor treba biti „domoljuban, društven (i možda da zna napraviti atmosferu).“ (lektorat u Buenos Airesu)
- „Uz stručno znanje i ovdje je kao i na drugim lektoratima poželjno biti otvoren za nove projekte, posebno izradu novih udžbenika, rad na rječnicima te u komunikaciji s domaćim kolegama voditi računa o kulturološkim razlikama.“ (lektorat u Pekingu)
- “Otvoren, spreman obuhvatiti indijsko iskustvo, tu prije svega mislim i na život izvan fakulteta (...) Prilagodljiv i snalažljiv, dobrih živaca i blage prirode. Lektorski posao samo po sebi ovdje nije zahtjevan u smislu da to nisu europski kriteriji, studenti su razigrani, najviše vole kvizove i priredbe na kojima mogu pjevati, recitirati, plesati...” (lektorat u Delhiju)

Zaključno možemo reći da lektor HJKK-a, prije svega, mora znati poučavati hrvatski kao ini jezik, mora biti stručan, kompetentan, fleksibilan, širokih pogleda, kreativan, prilagodljiv itd. te otvoren za različite aktivnosti. Lektor mora znati promovirati svoj lektorat na različite načine i stalno *biti prisutan* u svim aktivnostima sveučilišta (Dan otvorenih vrata, jezične radionice u srednjim školama, proslave različitih praznika itd.). Nažalost, kao što kaže jedna od lektorica, „jasna vizija kao ni svijest o tome što je lektorski posao“ u Hrvatskoj ne postoji, a praksa potvrđuje da od dobrog lektora zavisi interes za lektorat i studij HJKK-a, što nagovještava i podnaslov ovoga poglavlja. Po mom mišljenju danas lektore treba drukčije pripremati za novu, redefiniranu ulogu, počevši od studija nadalje (da ne govorimo o posebnim BA programima hrvatskoga kao stranog jezika), nastavljajući sustavnim stručnim savjetovanjima, razmjenom iskustava s drugim lektorima, neprestanom međusobnom komunikacijom među lektorima itd. Samo će tako lektori moći zadovoljiti raznovrsne potrebe pojedinih sveučilišta.

4. Kako dalje

Već je rečeno da je za hrvatski jezik kao strani/drugi posljednjih desetljeća mnogo napravljeno. No glavni je problem, o kojem angažirano i javno govorim desetljećima i koji aktualiziram i danas, nepostojanje krovne institucije (ponavljam, Ministarstvo je samo administrativno tijelo) koja bi pokrivala različite programe koji se tiču hrvatskog jezika kao stranog/drugog (kao što je to npr. Centar za slovenski jezik kao drugi i strani). Ovdje mislim na lektorate HJKK-a na inozemnim sveučilištima (koordinacija lektorata, stručno savjetovanje lektora, kulturno-promocijski projekti itd.), Zagrebačku slavističku školu, ispitni centar, izdavaštvo, različite tečajeve itd. Ta bi krovna institucija morala izraditi sustavnu strategiju promocije HJKK na inozemnim sveučilištima; jedan od prvih zadataka trebala bi biti profesionalizacija lektorskoga zanimanja (onako kako je to napravila Slovenija) uz osmišljenu strategiju stručnoga usavršavanja s različitim radionicama i interdisciplinarnim temama iz hrvatske povijesti, povijesti umjetnosti, književnosti itd. – ukratko temama koje lektori „trebaju“.

I na kraju, gdje je, dakle, hrvatski jezik kao strani unutar slavističkoga, evropskog i svjetskog konteksta danas, kada se mnoge slavistike zatvaraju i kada se doslovno treba „boriti“ za svakog studenta i svaki sat lektorata HJKK-a? Bez obzira na činjenicu da današnja kroatistika nije „uvjerljiva i valjana“, a ni na „svjetskoj razini“, HJKK prisutan je i na evropskim i na svjetskim sveučilištima zahvaljujući Ministarstvu kao administrativnome tijelu, ali, prije svega, zahvaljujući angažiranosti i entuzijazmu lektora hrvatskoga jezika, književnosti i kulture. Osim njih važnu ulogu u predstavljanju hrvatskoga jezika, književnosti i kulture imaju i „domaći“ profesori i lektori koji su stalno zaposleni na inozemnim sveučilištima. Nažalost, njihovi su napori premalo priznati i premalo prepoznati u Hrvatskoj. Nadajmo se da će se to u skoraj budućnosti promijeniti i da će u Hrvatskoj biti više svijesti o tome što uopće znači *biti* profesor/lektor HJKK-a na inozemnom sveučilištu.

Literatura

- Lada Badurina, „Standardizacija ili restandardizacija hrvatskoga jezika u 90-im godinama 20. stoljeća“, *Jezične, kulturne i književne politike*, T. Pišković, T. Vuković (ur.), Zagrebačka slavistička škola, Zagreb 2015., 57–79.
- Dalibor Brozović, „Stanje i zadatci jezikoslovne kroatistike“, *Prvi hrvatski slavistički kongres, Zbornik radova I.*, S. Damjanović (ur.), HFD, Zagreb 1997., 9–13.

- Radoslav Katičić, „Hrvatski jezik u svijetu“, *Prvi hrvatski slavistički kongres, Zbornik radova I.*, S. Damjanović (ur.), HFD, Zagreb 1997., 23–30.
- August Kovačec, „Hrvatski jezik i Europa“, *Jezik*, 53, 2006., 87–96.
- Davor Nikolić, „Slavistika bez vizije“, *Vijenac : novine Matice hrvatske za književnost, umjetnost i znanost*, 2013., 21, 512, 29.
<http://www.matica.hr/vijenac/512/Slavistika%20bez%20vizije/>
(pristupljeno 18. 2. 2016).
- Dinka Pasini, „Lektorati hrvatskoga jezika na visokoškolskim ustanovama u inozemstvu“, *Croatian Studies Review*, 5, 2008., 140–147.
- Anita Peti-Stantić, Keith Langston, *Hrvatsko jezično pitanje danas*. Srednja Europa, Zagreb 2013.
- Vesna Požgaj Hadži, Marija Smolić, Mirjana Benjak, *Hrvatski izvana*, Školska knjiga, Zagreb 2007.
- Ivo Pranjković, *Sučeljavanja*, Disput, Zagreb 2008.
- Marko Samardžija, „Kroatistika u Ljubljani i slovenistika u Zagrebu. Okrugli stol, Prvi slovensko-hrvatski slavistički skup, Požgaj Hadži (ur.), Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete, Ljubljana 2001., 151–176.
- Marko Samardžija, „Poučavanje hrvatskoga na inozemnim sveučilištima i visokim učilištima u prošlosti i danas“, *Croatian Studies Review*, 5, 2008., 133–139.
- Vanja Švačko, „Studij kroatistike – između Indije i Kine“, *Jezik u društvenoj interakciji*, D. Stolac, N. Ivanetić, B. Pritchard (ur.), Zagreb – Rijeka 2005., 491–495.

Sažetak

Rad pokušava odgovoriti na pitanje kakvo je stanje jezikoslovne kroatistike i hrvatskoga jezika u svijetu danas, nakon 20-ak godina od samostalnosti Hrvatske. Jezikoslovna kroatistika nije doživjela „zamah i procvat“ koji se očekivao 1990-ih godina; karakterizira je hermetičnost i nekomunikacija s inoslavistikama u Hrvatskoj i u inozemstvu, kao i politizacija nekih jezičnih pitanja. Predstavljaju se lektorati hrvatskoga jezika, književnosti i kulture (HJKK) na inozemnim sveučilištima, posebice njihova reorganizacija 1990-ih. Uzimajući u obzir vlastita iskustva i rezultate ankete s lektorima HJKK-a, problematizira se neophodnost osnivanja krovne institucije koja bi brinula o hrvatskom kao stranom/drugom jeziku i kojoj bi jedan od prvih zadataka trebao biti profesionalizacija lektorskoga zanimanja. Zaključuje se da dugoročna nacionalna strategija

promicanja HJKK-a na inozemnim sveučilištima ne postoji, kao ni sustavna koncepcija jezične politike hrvatskoga kao prvog/stranog/drugog jezika.

Croatian as a Foreign Language in Slavic, European, and Global Context

(Summary)

The aim of the paper is to analyse the state of linguistic Croatian Studies and the Croatian language worldwide after more than 20 years of Croatian independence. Linguistic Croatian Studies have not had their boom in the 1990s as expected; they are characterised by isolation and lack of communication with other Slavic Studies in Croatia and abroad, as well as by the politicisation of certain linguistic issues. We present the Departments of Croatian Language, Literature, and Culture (CLLC) at foreign universities, especially their reorganisation in the 1990s. Based on our experience and the results of a survey conducted among CLLC lecturers, we highlight the necessity of establishing a main institution responsible for Croatian as a foreign/second language; its first aim should be the professionalization of the lecturer's profession. We conclude that there is neither long-term strategy for promoting CLLC at foreign universities nor a systematic concept of language policy regarding Croatian as a first/foreign/second language.

Keywords: Croatian as a foreign language, Departments of Croatian Language, Literature, and Culture, Croatian Studies, Slavic Studies, language policy